אי דבלאו איהו לא אזלא פשיטא אלא דבלאו איהו אזלא מאי קא עביד מתקיף לה רב פפא והא איכא הא דתניא ה' שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחד וישב עליו ושברו האחרון חייב ואמרי רב פפא כגון פפא בר אבא היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא איתבר פשיטא אלא דבלאו איהו נמי איתבר מאי קעביד סוף מתניתא היכא מתרצא לא צריכא דבלאו איהו הוי מיתבר בתרי שעי והשתא איתבר בחדא שעה דאמרי ליה אי לאו את הוי יתבינן טפי פורתא וקיימין [א] ולימא להו אי לאו אתון בהדי לא הוה מיתבר לא צריכא דבהדי דסמיך בהו תבר [ב] פשיטא מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי קמ"ל דכחו כגופו דמי דכל היכא דגופו תבר כחו נמי תבר ותו ליכא והא איכא הא דתניא* הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה ומת כולן פטורין רבי יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו בקטלא לא קמיירי ואיבעית אימא בפלוגתא לא קמיירי ולא והא אוקימנן דלא כרבי דלא כר' וכרבנן מוקמינן כר' יהודה בן בתירא ולא כרבנן לא מוקמינן: חבתי בתשלומי נזקו: חבתי בנזקו לא קתני אלא בתשלומי נזקו תנינא להא דתנו רבנן *תשלומי נזק מלמד *שהבעלים מטפלין בנבילה מנא הני מילי אמר ר' אמי דאמר קרא °מכה נפש בהמה ישלמנה אל תקרי ישלמנה אלא ישלימנה רב כהנא אמר מהכא °אם טרף יטרף יביאהו עד הטרפה לא ישלם עד טרפה ישלם טרפה עצמה לא ישלם חזקיה אמר מהכא °והמת יהיה לו לניזק וכן תנא דבי חזקיה והמת יהיה לו לניזק אתה אומר לניזק או אינו אלא למזיק אמרת לא כך היה מאי לא כך היה אמר אביי אי ס"ד נבילה דמזיק הויא ליכתוב רחמנא שור תחת השור ולישתוק והמת יהיה לו למה לי ש"מ לניזק וצריכא דאי כתב רחמנא מכה בהמה ישלמנה משום דלא שכיחא אבל טרפה דשכיחא אימא לא צריכא ואי אשמועינן טרפה משום דממילא אבל מכה בהמה בידים אימא לא ואי אשמועינן הני תרתי הא משום דלא שכיחא והא משום דממילא אבל והמת יהיה לו דשכיחא ובידים אימא לא ואי אשמועינן המת יהיה לו משום דממונא קא מזיק אבל הכא דבגופא מזיק אימא לא צריכא א"ל רב כהנא *לרב אלא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו הא לאו הכי הוה אמינא נבילה דמזיק הויא השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה דאמר מר °ישיב *לרבות שוה כסף ואפילו סובין דידיה מבעיא לא נצרכא אלא לפחת נבילה לימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף יטרף יביאהו עד יביא

מאי קעביד · בכולה שמעתין ל"ל מאי קעביד טפי מאחריני וישלם כל אחד חלקו ואין לומר דליפטר לגמרי כדאמר פרק הפרה (לקמן נג·) אחד החופר בור י' ובא אחר והשלימו לעשרים ובא אחר והשלימו לשלשים כולם חייבין אע"ג דבלאו איהו הוה מתה מיהו בזה צריך לדקדק וכי בשביל שהשליך אדם עץ בתוך אש גדולה יתחייב הא לא דמי אלא לאחד שחופר בור י' ובא אחר והשלימו לי"א: כולן פטורין · וה"ה לראשון פלוני להמית דבשאין בו כדי להמית אפילו לרבנן אחרון חייב כדמוכח בפ' כל הנשרפין (סנהדרין דף עח·): ישלימנה · בעל הבור ישלם אין לדרוש ישלם ישלים אבל ישלמנה משמע שהבהמה עצמה ישלם וזה אי אפשר שכבר מתה לפיכך יש לדרוש ישלימנה: לא ישלם · אע"ג דקרא בשומר שכר כתיב דפטור מאונסין מ"מ מדכתיב עד הטרפה לא ישלם יש ללמוד דהיכא דישלם לא ישלם כלום בשביל הטרפה עצמה: הא משום דממילא וכו' · כלומר מאד מיניה לא אתיא אבל מתרוייהו אתיא במה הצד ולא חש להאריך ולדקדק בזה: לא נצרכא אלא לפחת נבילה · אע"ג דבפ' המניח (לקמן כד·) אמרינן ליחשב לשעת העמדה בדין משום דקרנא דהורא קמ"ל דאי לאו משום דאתחזה ויש לו להמתין עד שתתרפא ...

אי דבלאו איהו לא מינטר · כגון שהיו עסקיו רעים: פשיטא · אין זו הכשרתי במקצת נזקו אלא כל נזקו ולא דמי להשלים בור לעשרה לאע"ג דקי"ל בור ט' דלא עבדי מיתה נזקין מיהא עבדי וסייע לראשון בהגרמת מיתתו ואיצטריכא למיתני דאחרון חייב: מאי קעביד · ואינו חייב כלום: מרבה באחבילות · שריפה חבילות זמורות בהדלקה של חבירו וקירבה ע"י האחבילות נגדים אחרים שהיה בדין שיהא הוא חייב ולא הראשון: פשיטא · ולמה הוה לן למיתנייה הרי הראשון לא סייע כלום דכל מה דשביק ליה מעמוה זחיל אבל חופר בור תשעה רוב מיתתו הוא עושה אלא האחרון מקרבה: כגון פפא בר אבא · שהיה בעל בשר: פשיטא · דלא דמי לבור שהראשון גרם נזקין והרג חציו או רובו אלא משום הכי הוא דמפטר דאמר ליה אי לאו אתה הוה מחזיק ולא הוה מיית אבל אנו לא שברו כלום כל זמן שלא בא זה: מתניתא · דספסל: היכא מיתרצא · הואיל ומותבת הכי אבל מוסר שורו ומרבה בחבילות לא מתנייתא ניהו אלא מסברא הוא מקשי להו: דבלאו איהו הוה מיתבר בתרי שעי · ולהכי אצטריך למיתנייה לאשמועינן דאפי' הכי חייב ומיהו בהדי ההיא דחופר בור לא מצי למיתנייה דתהוי הך כהכשר במקצת נזקו דמתני' דהאי לא מקצת נזק הוא אלא כל נזק שהראשונים לא התחילו לשברן כי היכי דחופר בור ט' הזיקתו הבל חוס של ט' והבל חוס של י' הרגו: ולימא להו אי לאו אתון בהדי · לחוד לא הוה מיתבר ואתם כשישבתי היה לכם לעמוד ומדלא עמדתם אתם למוני שברתם ...

סימן שפא סעיף א' **אן שישבו על הכסא.** כן הוא לשון הרמב"ם פ"ו מחובל [הט"ו], אבל לשון הגמרא [ב"ק י' ע"ב] והטור [סעיף א'] **שישבו על הספסל: בז ונסמך עליהן ולא הניחם לעמוד כו'.** הטור [שם] הביא דברי הרמב"ם [שם] עליהם ולא הניחם לעמוד, וגם במיימוני ליתנהו לא בפתח גדול ולא בפתח קטן. ובדרישה כתבתי והוכחתי שהטור לא פירש לדברי הרמב"ם כעל דעה זו שכתב המחבר, דמירי כשעמן זה שבא מחרושה עליהן ומנעם מלעמוד, ודוקא לרש"י והרמ"ם פירש הכי, ומ"ש הרמב"ם אח"כ שהומרים לו אילו לא נסמכת עליו היינו עומדין, מ"ש נסמכת עליו, ר"ל עליו דספסל, ור"ל אילו לא בתת לסמוך ולקרב ולישב על הספסל היינו עומדין, ודמשו"ה אינו יכול להחזרון לומר לקמאי היה לכם לעמוד כשראיתי, דמירי שנשבר עד שלא ידעו עדיין שרוצה ליטב עם ומיד שבא אנשי והתחיל לסמוך על הספסל נשבר. ובדפוס כסף משנה נדפס אילו לא נסמכת עליו, ונדפס כן ע"פ פירוש המגיד משנה [שם] לפירש לדברי הרמב"ם כרש"י [ב"ק י' ע"ב ד"ה סמך], ואחריהן נמשך העיר שוקן וכתב נסמכת עליו, ואינו נראה וכמו שכתבתי מדרישה ע"ש: **גן אלא אם כן היושבין הם משונים כו'.** וכבה"ג אפילו אחד לבדו שיושב עליו הוא חייב דבעה"ב מסתמא מקפיד על ישיבתו עליו הואיל והוא משונה: **(ג)דן ואם נסמך עליהן ומנען מלעמוד כו'.** וקמ"ל כזה דלא תאמרינן כמו לגו כגופו דמי וגרמת נעלמת הוא הואיל וגם זולתו היה נשבר, ועיין בדרישה [שם]: **(ד)ה ואם לאו כולן חייבין.** דיכול לומר להו האחרון, היה לכם לעמוד כשבאתי ליטב עליו, והרי יש לי רשות ליטב עליו כמוכם:

סימן שפא

דין חמשה שישבו על ספסל אחד

וכו' סעיף אחר

א (ג)[ד]**חמשה [א]שישבו על הכסא ולא נשבר ובא אחרון וישב עליו [ב]ונסמך עליהם ולא הניחם לעמוד ונשבר אף על פי שהיה ראוי לישבר בהם קודם [ג]שישב הואיל וקרב שבירתו האחרון חייב שהרי אומרים לו אילו לא נסמכת [ג]עלינו] היינו עומדים קודם שישבר ואם ישבו כאחד ונשבר כולם חייבים וכן כל כיוצא בזה. הגה [ג]ויש אומרים דספסל היה שלוה לספסל שני אלו ואם נשברה מחמתן הוי כאלו מחמת מלאכה ופטורים מלשלם [ד](ה)לפי שהן היושבים הם משונים ושמנים וכבדים משאר שני אלו אם יאמר עליה ביאך ונשברה מחמתן כולם חייבים לשלם [ו]ואם יאמר זה אחר זה אם לא היתה נשברת בלא ישיבתו של זה אינו חייב אלא מה שהוסיף בשבירתה. [ז]ואם לא היתה נשברת רק תוך ג' שעות ועמדו האחרון הוא לבד חייב לשלם ואם היתה נשברת בלא האחרון הוא פטור [ח]ואם לא היתה נשברת רק תוך ג' שעות ועמדו נשברה תוך שעה אז רואין [ט]אם סמך עליהן ומנען לעמוד הוא לבד חייב לשלם [י]ואם לאו כולן חייבין.**

ציונים ומקורות סימן שפא א) טור סעיף א' בשם הרמב"ם פ"ו מחובל הט"ו, וכן לשון מפקנת המרדכי ב"ק סי' ט'. ב) טור שם בשם הגמ"ם שם פ"א סי' י', וכן היא דעת המחבר פ"ק דב"ק י' ע"א ד"ה כגון. ג) הכל בטור שם בשם הגמ"ם שם. ד) בציוני שס"ו: נמוקי יוסף פרק הנ"ל ד' ע"ב מדפי הרי"ף.

סימן שפא 1) תיבות **ונסמך עליהם ולא הניחם לעמוד** הן הוספת המחבר על לשון הרמב"ם וברמב"ם אינן, ועיין סמ"ע סק"ב, באהגר"א אות ג' ובהגר"א סק"א. 2) תוספת מהדורת באה"ג, ראה באה"ג אות ב'. 3) כ"ה ממהדורת באה"ג ואילך. ראה באה"ג אות ג', וכן הגיה בערך לחם. בדפו"ר: **עליו**, ועיין סמ"ע סק"ב, וראה בילקוט שינויי נוסחאות ברמב"ם מהדורת פרנקל.

ערך לחם

גבמה כתי: וקפק

המשליך פטור, כן נ"ל בדינים אלו. וה"ה למכנים חמור בספינה * וקרטט שתלוי בכנהג. (מרדכי ב"ק סי' קצ"ג ותשובת מיימוני ספר נזיקין סי' כ'.

סימן שפא סעיף א'. אילו לא נסמכת עליו כו'. לפי דבריו צריך לגרוס: **עלינו.**

טורי זהב

חמוה הוא זה, דאם יקרא לחמור רודף, ברישא נמי. אלא דהחילוק הוא, דברישא לא קרוי בעל החמור רודף וקפיצת החמור אונס, משא"כ בסיפא קרוי בעל החמור רודף דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיקפוץ החמור, כיון שאין דרך להכניס החמור לשם ודאי הוא מטעם זה:

באר הגולה

סימן שפא סעיף א' ג. לשון הרמב"ם פ"ו מהלכות מזיק ומזיק דין ט"ו. כיצד? נפרק קמא דב"ק דף י' ע"ב. ב כ"כ הרב המגיד שם בשם פירוש רש"י [ב"ק שם ד"ה סמך]. ג* כן הוא ברמב"ם [שם]. ד כן מיהא ברמב"ם [שם], וכן היא גירסת הרב המגיד [שם] והמחבר שהוסיפו דבין זה ונסמך עליהם ולא הניחם לעמוד. ה. דין זה הוא דין שכתבו המחבר לעיל מדברי הרמב"ם, וגם אח זה לא ידעתי למה חזר וכתבו.

ביאור הגר"א

סימן שפא סעיף א' א. **ונסמך כו' עד לעמוד.** הוא לשון המגיד משנה [פ"ו מחובל הט"ו] בשם רש"י [ב"ק י' ע"ב] ד"ה סמך כו', ועיין שמ"ע ס"ק ג', אבל המגיד משנה פירש דברי הרמב"ם [שם] על דרך פירש"י, וכ"ה דברי המחבר. והנה שיטת רש"י דגם בריאת בבלאו מיהו לא מיחבר כלל, ג"כ דוקא בנסמך כו', וע"ש בד"ה לא נריכא כו', כ"ל שקושית גמ' ולימא כו' קאי גם אריאת, דאי מדסמיך למה ליה למימר דנסהדי כו' תנר קמ"ל כו', למה לי למימר כלל אף שנשבר על ידם לבד ונסתרמי שני מ"מ מיחב, אלא דקאי אריאת דבלאו כו' וקמ"ל דמיחב על מה שנשבר בסמיכתו, ופריך פשיטא מה לי סיעתו או בסמיכתו, ומשני מהו דתימא כו', וז"ש רש"י בד"ה לא נריכא ודקאמרת כו', והוא מירוק על קושית שניה של גמ' פשיטא, ובד"ה סמך כו', והוא מירוק על קושית רמשנה ולימא להו כו', וז"ש ממשה כו' ונסמך כו' מע"פ כו', משמע דה"ה היכא דבלאו מיהו לא נשבר כלל לעולם נעיון נסמך. אבל דברי הרמב"ם ז"ל לפרש כן, אלא נראה שהרמב"ם לא גרים ולימא להו כו' עד מיחבר, אלא הכי גרים, טפי פורתא וקיימין פשיטא, לא נריכא דנסהדי דסמיך בה תבר מהו דתימא כמו כו', וז"ש ואם ישבו כאחד כו', דוקא בכה"ג אבל זה אמר זה לעולם האחרון מיחב, אם לא דבלאו מיהו נמי מיחבר ואז פטור לגמרי. וזה אל"ל לפשיטא רש"י דקאי בתחילה פריך פשיטא ואח"כ פריך ולימא כו', אבל הטור [סעיף א'] מפרש כגירסא שלנו, אלא דפירש דקושית ולימא כו' קאי מדסמיך נלבד מכח קושית הנ"ל, וכמ"ש בהגה"ה ואם ישבו כאחד אמר זה כו' ואם לא כו', ועל פירוש זה דקאי ג"כ כנ"ל, אבל לגירסת הרמב"ם הכל ניחא, והיינו דמתווכת: ב. **ואם ישבו כאחד כו'.** מוספתא [שם] פ"ב [ה"ח] ממשה שיטת ע"ג ספסל ונשבר כולן חייבין לשלם ואם מחמת האחרון נשבר כולן חייבין לשלם ע"ש כולן: ג. **ויש אומרים כו'.** מוסף [שם ע"א] ד"ה כגון כו', ולפי כל"ת, כמו שהקשה הגמ"ם [שם פ"א סי' י'] עליו לתין הסוגיא משמע כן דומיא דב פפא כגון [שם ע"ב] הוא פירוש על קושיתו, ועוד, דלמה ליה למימר כלל כגון כו'. אבל הרמב"ם וטו"ע פ"ל כל"ת: ד. **אז אם ישבו כו'.** כנ"ל: ה. **הוא פטור.** טור [סעיף ב'], קמ"ל מה לפי שאינו אחד לבדו שיושב עליו הוא מחייב, דבעה"ב מסתמא מקפיד על ישיבתו עליו הואיל והוא משונה. סמ"ע [סק"ג]: ב. סמך. נשבר. שם [סמ"ע סק"ד]: ג. **ואם לאו כולן חייבין.** דהמחרון יכול לומר להם היה לכם

באר היטב

סימן שפא סעיף א' א. משונים. ובכה"ג אפילו אחד לבדו שיושב עליו הוא מחייב קמ"ל מה לפי שאינו אחד לבדו שיושב עליו הואיל והוא משונה. סמ"ע [סק"ג]: ב. סמך.

אמרי ברוך

סימן שפא סעיף א' בהג"ה. **אם לא היתה נשברת בלא ישיבת האחרון כו'.** נ"ב יעוין בתורת חיים לב"ק דף י' ע"ב [ד"ה ולימא] שמוכח מדין זה, דהוה להו לפטור כשבא האחרון ליטב ודע דדין זה נמי מוכח בהגהות מצר"י [שו"ת סי' י"ז], ולפ"ז הוכיר תחילה שיהיה עומד הספסל להשבר בתחילה שעי, ונפ אין רמז מדברי שהיושבים עליו היו

גליון מהרש"א

סימן שפא סעיף א'. חמשה שישבו על הכסא. עיין סימן שפ"ג סמ"ם סק"י.